

FRAZELOGIZMLARNING TARJIMA QILISHDAGI MUAMMOLARI

Abduraxmonova Dilnura Mavlon qizi

Toshkent Kimyo Xalqaro universiteti tarjimashunoslik fakulteti

Xitoy tili va ingliz tili tarjimonligi yo'nalishi

4-bosqich 73-guruh talabasi

dilnuraabduraxmonova636@gmail.com

+998507575900

Annotatsiya: Ushbu maqolada frazeologizmlarni bir tildan ikkinchi tilga tarjima qilish jarayonida uchraydigan asosiy muammolar, ularni bartaraf etish yo'llari, tarjimonning madaniy va lingvistik kompetensiyasi, frazeologik birliklarning milliy xususiyatlari va semantik ko'chishlari yoritib beriladi. Shuningdek, ingliz–o'zbek va o'zbek–ingliz tillarida qo'llaniladigan barqaror iboralarni tarjima qilishdagi qiyinchiliklar misollar asosida tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: frazeologizm, tarjima, milliy xususiyat, kontekst, ekvivalent, mos tarjima, lingvomadaniyat.

Аннотация: В статье рассматриваются основные проблемы, возникающие при переводе фразеологических единиц с одного языка на другой. Анализируются культурная специфика, семантические сдвиги, контекстуальные значения, а также роль языковой компетентности переводчика. Особое внимание уделяется вопросам фразеологической эквивалентности между английским и узбекским языками на основе иллюстративных примеров.

Ключевые слова: фразеология, перевод, культурный смысл, контекст, эквивалентность, идиомы.

Abstract: *This article examines the main challenges faced in translating phraseological units between languages. It analyzes cultural specificity, semantic shift, contextual meaning, and the translator's linguistic competence. Special attention is given to phraseological equivalence between English and Uzbek through illustrative examples.*

Keywords: *phraseology, translation, cultural meaning, context, equivalence, idioms.*

Asosiy matn

Frazeologizmlar har bir xalqning tarixi, dunyoqarashi va ma'naviy merosini o'zida mujassam etgan barqaror iboralardir. Shu sababli ularni tarjima qilish oddiy so'zlarni tarjima qilishdan ko'ra murakkabroq bo'ladi. Frazeologik birliklar ko'pincha ko'chma ma'noga ega bo'lganligi sababli, tarjimon nafaqat lug'aviy ma'noni, balki mazkur iboraning madaniy konnotatsiyasini ham inobatga olishi kerak.

Frazeologizmlarning tarjimasida uchraydigan asosiy muammolar quyidagilardan iborat:

1. Madaniy tafovutlar

Ko'plab frazeologizmlar ma'lum bir xalqning urf-odatları, qadriyatlari va tarixiy tajribasiga bog'langan. Masalan, hayvonlar, tabiat hodisalari yoki milliy taomlarga oid iboralar boshqa tilda to'liq ekvivalenti bo'lmasligi mumkin.

Misollar:

- *"To kill two birds with one stone" — "Bir o'q bilan ikki quyonni urmoq".* (Ma'nosi mos, lekin obrazlar turlicha.)
- *"Break the ice" — "Muzni eritmoq" yoki "Suhbatni jonlantirmoq".*
- O'zbekchadan inglizchaga: *"Ko'ngli tog'dek ko'tarildi" — "He felt extremely relieved/happy".* So'zma-so'z tarjima qilinmaydi.

2. Semantik mos kelmaslik

Frazeologizmlar ko‘pincha ko‘p ma‘nolilikka ega. Ingliz tilidagi ibora bir nechta ma‘noda kelishi mumkin, o‘zbekchada esa uning faqat bitta ma‘nosi mavjud bo‘ladi.

Misollar:

- *"Make up one's mind"* — *"Qarorga kelmoq"*.
- *"Under the weather"* — *"O‘zini yaxshi his qilmaslik"*.
- O‘zbekchadan inglizchaga: *"Ko‘ngliga olmoq"* — *"To take something personally"*.

3. Kontekstga bog‘liqlik

Frazeologizmning to‘g‘ri tarjimasi u qo‘llangan matnning umumiy mazmuniga bog‘liq bo‘ladi.

Misollar:

- *"A piece of cake"* — ba‘zan *"Juda oson"*, ba‘zan *"Hech qanday qiyinchiliksiz bajariladi"* tarzida.
- *"To bite off more than one can chew"* — *"O‘ziga ortiqcha mas‘uliyat olmoq"*.

4. Ekvivalentning mavjud emasligi

Ba‘zan bir tilga xos bo‘lgan ibora boshqa tilda umuman mavjud bo‘lmaydi. Bu holatda tarjimon kontekstga mos yangi ibora tanlaydi.

Misollar:

- O‘zbekcha: *"Tilingga erk berma"* — Inglizchada to‘g‘ri ekvivalent yo‘q. Ma‘nosi: *"Watch your words"*.
- Inglizcha: *"Spill the beans"* — o‘zbekchada *"sirni oshkor qilmoq"* sifatida tarjima qilinadi.

Turli olimlarning qarashlari

Frazeologizmlar tarjimasi bo‘yicha ko‘plab tadqiqotchilar izlanishlar olib borgan.

- **V.V. Vinogradov** frazeologik birliklarning uch xil turini (frazeologik birikmalar, iboralar va qo‘shilmalar) ajratib, ularning tarjimada semantik yaxlitlikni saqlashi zarurligini ta’kidlaydi.
- **A.V. Kunin** frazeologik birliklarning kelib chiqishi, ularning struktur-semantik xususiyatlari va tarjimada ekvivalent tanlashning 4 asosiy usulini ko‘rsatadi: to‘liq ekvivalent, qisman ekvivalent, tavsifiy tarjima va kompensatsiya.
- **U. N. Tolipov** o‘zbek tilidagi frazeologizmlarning milliy-madaniy o‘ziga xosligini alohida qayd etib, bunday birliklar tarjimasida lingvomadaniy kompetensiya asosiy rol o‘ynashini ta’kidlaydi.
- **M. Baker** “In Other Words” asarida idiomlarni tarjima qilishning asosiy tamoyillarini belgilaydi va kontekstning ustunligini ko‘rsatadi.

Xulosa

Frazeologizmlarni tarjima qilish jarayoni til va madaniyatning o‘zaro bog‘liqligini chuqur anglashni talab qiladi. Tarjimon nafaqat lug‘at ma’nosini, balki iboraning madaniy asosini, qo‘llanish kontekstini va stilistik xususiyatlarini ham inobatga olishi lozim. To‘g‘ri tarjima orqali matnning obrazlilik, ta’sirchanligi va milliy ohangi saqlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Kunin A.V. "Kurs frazeologii sovremennogo angliyskogo yazyka". – Moskva, 1996.
2. Vinogradov V.V. "Osnovnye ponyatiya russkoy frazeologii". – Moskva, 1972.
3. Baker M. "In Other Words: A Coursebook on Translation". – London, 2018.
4. Tolipov U.N. "O‘zbek tilida frazeologik birliklarning milliy xususiyatlari". – Toshkent, 2015.
5. Yoqubov H. "Frazeologiya va uning tarjimada qo‘llanilishi". – Toshkent, 2019.